

Marcus Aurelius

INTELMEK

NEGYEDIK KÖNYV

1. Ha belső parancsolod a természetet követi, akkor úgy viselkedik az eseményekkel szemben, hogy mindig könnyen igazodik ahhoz, ami lehetséges és adott. Nem kedvel különösebben egyetlen meghatározott anyagot sem, hanem a fontosabb dolgokhoz vonzódik, de azokhoz is csak bizonyos fenntartással, s ha helyettük valami mással kerül szembe, azt is saját cselekvése anyagaként tekinti, mint ahogyan a lobogó tűz is így csinálja, mikor megemésztí a beledobott anyagot, amely a kis mécszet kioltaná. A lobogó láng viszont hamar hatalmába keríti és felemésztí a rádobott tárgyakat, sőt még magasabbra csap tőlük.

2. Semmit se tégy találomra, semmit se tégy másként, mint az élet igaz művészetét tökéletesen betöltő elv szerint.

3. Az emberek búvóhelyeket keresnek maguknak: falun, tengerparton, hegyeken. Te magad is szoktál effélére vágyva vágyni. Micsoda korlátoltság! Hiszen megteheted, amikor csak akarsz, hogy önmagádba visszavonulj. Mert az ember sehová nyugodtabban, zavartalanabban vissza nem vonulhat, mint saját leikébe, különösen, ha olyan a belső világa, hogy beletekintve azonnal teljes békesség tölti el. A békesség pedig azonos a lélek harmóniájával. Ne vond tehát meg önmagádtól egyetlen esetben sem ezt a visszavonulást, s újhodj meg lélekedben.

Életelveid legyenek alapvetőek és a lényegre szorítókozók: pusztá földidézésük is üzze el minden udvari gondodat, és biztosítsd róla, hogy ha visszatérsz, ne bosszankodj azon, amire visszakerülsz.

Mert min is bosszankodnál? Az emberi gonoszságon? Vedd fontolóra a tételt, hogy az eszes lények egymásért vannak, hogy a türelem az igazságosság egy része, hogy az emberek akaratuk ellenére hibáznak, hogy hányan már, kik féktelenül gyűlölködtek, gyanakodtak, egymásnak estek, ím, kiterítették és elhamvadtak - s akkor hagyj fel a bosszúsággal.

Vagy talán a mindenség végzése ellen zúgolódsz? Idézd csak emlékezetedbe ezt a két lehetőséget: vagy van gondviselés, vagy csak atomok vannak; továbbá mindazt, amiből bebizonyosodik, hogy a világ olyan, mint egy állam.

Vagy talán testi dolgok bántanak? Gondolj arra, hogy az értelem, ha egyszer önmagára eszmélt, és megismerte saját erejét, függetleníti magát az állati lélek kellemes vagy kellemetlen izgalmaiktól; továbbá gondolj mindarra, amit a fájdalomról és élvezetről hallottál, s magadévá tettél.

Vagy talán a híú hírvágy játékszere vagy? Nézd csak, minden milyen gyorsan feledésbe megy, tekintsd a mindkét irányban végtelen idő feneketlen mélységét, a híú visszhangjának hiábavalóságát, a téged látszólag magasztalok állhatatlanságát, kritikátlanságát, s végül, hogy milyen szűk a tér, melyre hírneved korlátozódik. Mert

az egész föld csak egy pontja a mindenségnek, s annak is micsoda kis zuga a te lakhelyed. S itt is hányan, micsoda emberek dicsőítenek téged? Szánd hát végre rá magad, hogy visszavonulj a saját kis területedre. Mindenekelőtt: ne kapkodj ide-oda, ne erőlködj, hanem szabad lélekkel, mint férfi, mint ember, mint polgár, mint halandó lény tekintsd a világ dolgait.

S az igazságok közül, melyekre szemedet függeszted, kettő legyen mindig kéznél. Először, hogy a külső dolgok nem férnek hozzá a lélekhez, hanem kívül vannak rajta, mégpedig mozdulatlanul; minden izgalom tehát a belső felfogásból fakad. Másodsor, hogy mindaz, amit látsz, hamarosan megváltozik, sőt megszűnik. Állandóan gondolj rá, hogy mennyi változásnak voltál már te is tanúja. A világ változás, az élet felfogás dolga.

4. Ha gondolkodási képességünk közös, akkor az az értelem is közös, mely eszes lényekké avat. Ha ez így van, akkor általános érvényű az a meggondolás, mely megszabja, hogy mit tegyünk. Ha ez így van, akkor közös törvény alatt állunk, és ekként valamennyien polgárok vagyunk. Ha ez igaz, akkor valami kormányzatnak vagyunk alattvalói. Ha ez is áll, akkor a világ olyan, mint egy állam. Mert milyen más közös kormányzat részesének mondhatnád az egész emberi nemet? Innen, ebből a közös államból ered számunkra a gondolkodási képesség, az értelem, a törvényalkotás készsége. Vagy honnan máshonnan? Mint ahogyan azt, ami bennem földszerű, valami földtől kaptam, ami nedves, azt más őszanyagból, ami pára, azt ismét más forrásból, ami meleg és tűzszerű, annak is megvan a maga eredete - mert semmi nem lesz semmiből, mint ahogyan semmi sem tér a semmibe vissza -, így a gondolkodási képesség is belénk szállt valahonnan.

5. A halál olyan, mint a születés: a természet titokzatos műve. Ugyanakkor az őszanyagoknak az egyesülése ugyanazokká. Egyáltalán nem olyasmi, ami miatt valakinek szégyenkeznie kellene. Nincs ellentétben az értelmes lény mivoltával, sem alkatának tervszerűségével.

6. Ez a végzet rendelése: ilyen emberek ilyen dolgokat cselekszenek. Aki ezt nem akarja, mintha azt kívánná, hogy a fügefának ne legyen nedve. Általában gondold meg, hogy rövid időn belül te is, embertársad is meghaltok, és nemsokára még a neveteket is elfelejtik.

Nvolcadik könyv

2. Bármit cselekszel is, tedd fel a kérdést: Hogyan is állok ezzel? Nem bánom majd meg? Nemsokára halott vagyok, s mindennek vége! Kívánhatok-e többet, hiszen az, amit teszek, illik egy értelmes, közösségi életre alkotott és az istenekkel azonos törvények szerint élő lényhez?

3. Mit jelent Nagy Sándor, Caesar, Pompeius - Diogenéshez,^[79] Hérakleitoshoz, Sókratéshez képest? Ezek meglátták a jelenségeket, valamint a jelenségek okait és anyagát, s vezérlő elveiket nem cserélgették. Amazoknak mennyi volt a gondjuk, és mennyi külső körülménytől függtek!

<https://mek.oszk.hu/00600/00606/00606.htm>